La nostra genealogia llibertària educativa

written by Consol Aguilar | 27 de December de 2022

Fa poc he llegit el llibre d'Ani Pérez "*Las falsas alternativas. Pedagogía libertaria y nueva educación*" (2022, Virus). Aquest assaig recull la seua tesi doctoral. Al pròleg Marina Garcés ens recorda que a les societats democràtiques l'educació i la sanitat defineixen el compromís amb allò públic. Un recordatori molt pertinent en els temps que corren.

Ani Pérez assenyala problemes lligats a aquest punt que patim cada dia: la privatització endògena que empeny l'escola pública a comportar-se com una empresa; la confusió generada per l'abús del concepte d'innovació educativa, que moltes vegades no és tal perquè està buit de contingut polític ignorant les persones a qui s'adreça i els seus contextos, sense intenció pedagògica, ni política transformadora; el perillós filantrocapitalisme educatiu que persegueix el negoci i enriquiment d'uns quants, des de la governança intensa, augmentant el seu nínxol de mercat, mercantilitzant la solidaritat i obtenint la màxima rendibilitat dels diners invertits… Pérez aporta nombrosos exemples de tot això, també dels professors "venedors de fum" llançats a la fama sense res al darrere. És important mostrar-ho i és important fer-ho amb una tesi doctoral.

Ani Pérez fa un recorregut per diverses escoles lligades a

l’educació alternativa, autodesignades com a llibertàries, quan les seues contradiccions mostren que no ho són, perquè són individualistes, oblidant la construcció col·lectiva des de la solidaritat; i ignoren la finalitat de l’educació llibertària, i el compromís amb assumptes socials que afecten tothom des de la revolució educativa. I una cosa molt important, el seu estudiantat procedeix de classes privilegiades que poden pagar el cost d’aquesta “educació alternativa”, despreocupant-se dels nens i nenes més vulnerables. També planteja una preocupació compartida per gran part del professorat: què hi ha darrere de l’èmfasi en allò emocional que ha inundat allò educatiu?, advertint sobre el relativisme individualista que moltes de les propostes contenen.

Assenyala, també, l’omissió del privilegi i el poder en moltes reflexions sobre aquests temes, i la conseqüència, la despolitització, la desmobilització. Incideix en la insistència en la felicitat, des d’un canvi de percepció del concepte, impulsada pel filantrocapitalisme que té com a finalitat última l’augment de la productivitat i el rendiment. Aquesta falsa felicitat està relacionada amb la satisfacció immediata dels desitjos i el consum.

Pérez indica un altre problema: la introducció de pedagogies alternatives a les escoles públiques està generant en molts casos segregació escolar oculta, novament allunyant d’aquestes escoles els nens i les nenes més vulnerables.

Tot el seu plantejament ajuda a no equiparar com a escoles lliures les que beuen de l’anarquisme i les que ho fan des de plantejaments ultraliberals.

Per aclarir tota aquesta situació Ani Pérez fa un recorregut per la història de l’educació llibertària, començant per la denominació i abordant les diferents

experiències significativament diferents que s'haurien de conéixer des de l'educació, així com l'impacte de l'educació anarquista. En tot aquest recorregut distingeix l'anarquisme individualista (assenyalant que els actes violents comesos des d'aquest posicionament van donar lloc a la falsa imatge actual de l'anarquisme que homogeneïtza totes i tots els anarquistes) i l'anarquisme socialista, mostrant la intervenció pedagògica de caràcter sociopolític que porta a la transformació social, per a contrarestar els condicionants socials que moltes i molts dels seus partidaris han desenvolupat, assenyalant que "la relació entre autonomia personal i justícia social no és inversament proporcional, sinó al contrari: una no és possible sense l'altra". També desgrana les divergències dins del propi moviment llibertari.

Al llarg del seu llibre es percep l'empremta de l'anarquisme en moltes experiències pedagògiques, que ni tan sols l'assenyalen com a precedent, com el rebuig als càstigs, l'absència de dogmatisme, la relació amb els moviments socials, la direccionalitat de baix a dalt , la seua oposició als teòrics de la reproducció que neguen la possibilitat de transformació social que ofereix l'educació; la necessitat de confrontació de les pròpies opinions amb les dels altres; la visibilització del poder i la resistència; l'acció educativa compromesa amb la millora de la vida de l'estudiantat… i evidencien aquelles persones que menyspreen el saber i la raó quan molts escrits anarquistes assenyalen la seua importància inqüestionable i arriben a equiparar ciència i anarquia. També assenyala allò que té en comú amb la pedagogia crítica, i la relació amb autors rellevants com Freire o Freinet. I incideix en genealogies feministes, subratllant que la coeducació de gènere i classes socials la implementen per primera vegada a l'estat espanyol dones anarquistes.

Tot això és molt important perquè, com ella assenyala, “practicar una pedagogia en què només importe la pròpia experiència individual, suposa renunciar a la nostra memòria col·lectiva, al nostre patrimoni cultural i a les anàlisis i les eines que hem generat en el passat”.

Introduir la genealogia llibertària al currículum de les futures mestres i dels futurs mestres és important. La seua petjada educativa està molt documentada. No ha de seguir pràcticament invisibilitzada, omesa en la història de l’educació i en la seua relació amb accions educatives concretes que implementem de manera interdisciplinària.

[Imatge: iStock]